

Ciència i gènere

Joan Borja Sanz

Director de la Càtedra Enric Valor · Universitat d'Alacant

Aquesta setmana he encetat assignatura nova en la Facultat d'Educació. I, a l'hora de saludar i presentar-me, una vegada més, he mirat l'aula plena —els ulls encuriosits i expectants per damunt de les mascaretes— i, per fi, hi he dit:

—Bon dia a totes i a vosaltres tres.

Efectivament: entre la cinquantena llarga d'alumnes que integraven el grup, només hi havia tres xics. Tota la resta eren xiques. La desproporció de gèneres m'ha sorprès aquesta vegada especialment, perquè es tractava d'una assignatura del Grau en Mestre en Educació primària, i en aquesta titulació la desigualtat no sol ser tan accentuada com en el Grau en Mestre en Educació Infantil, en què no són poques les ocasions en què he iniciat les presentacions amb un significatiu «Bon dia a totes, i a vosaltres dos»; «Bon dia a totes, i a tu»; o, fins i tot, senzillament, «Bon dia a totes».

Aquest, en qualsevol cas, és el fet incontrovertible: encara ara hi continua havent carreres (majoritàriament) de dones; com hi continua havent, igualment —ai!—, carreres (majoritàriament) d'homes. Més enllà de qualsevol percepció personal i subjectiva, les dades objectives, estadísticament computades, així ho testifiquen inequívocament. El curs passat, sense anar més lluny, dels 5569 estudiants de nou ingressés que hi va haver en la Universitat d'Alacant, 3.245 (58,27%) eren dones i 2.324 (41,73%) homes. D'acord: el percentatge sembla projectar la imatge —certíssima, d'altra banda— que les dones són per fi majoritàries en l'àmbit universitari. I tanmateix...

Tanmateix, si parem esment en el detall de la distribució de l'alumnat per titulacions en una universitat com la d'Alacant, observem que la configuració no és, ni de bon tros, pel que fa a aquesta variable del gènere, homogènia en tots els graus que s'hi ofereixen. En els Graus de Mestre en Educació Infantil i Mestre en Educació Primària els percentatges d'alumnat femení pugen, si bé es mira, fins al 89,74% i el 69,46% respectivament (per només el 10,26% i el 30,54% d'alumnat masculí). I una desigualtat semblant s'esdevé en titulacions com Dret (72,63% dones i 27,37% homes), Infermeria (76,47% dones i 23,53% homes), Nutrició Humana i Dietètica (75,44% dones i 24,56% homes), Treball Social (82,17% dones i 17,83% homes), Traducció i Interpretació (78,40% dones i 20,60% homes), Espanyol: Llengua i Literatures (79,03% dones i 20,97% homes), Estudis Francesos (86,67% dones i 13,33% homes), Filologia Catalana (72% dones i 28% homes), Estudis Àrabs i Islàmics (75% dones i 25% homes) o Estudis Anglesos (79,03% dones i 20,97% homes). En canvi, hi ha, per l'altra banda de la moneda, titulacions on els percentatges són també del tot desequilibrats... Però just en el sentit contrari. És el cas dels graus en Enginyeria Civil (87,30% homes i 12,70% dones), Enginyeria en So i Imatge en Telecomunicació (75,38% homes i 24,62% dones), Enginyeria Informàtica (83,02% homes i 16,98% dones), Enginyeria Multimèdia (85,29% homes i 14,71% dones),

«Encara ara hi continua havent carreres (majoritàriament) de dones; com hi continua havent, igualment -ai!-, carreres (majoritàriament) d'homes»

Enginyeria Robòtica (72,31% homes i 27,69% dones), Ciències de l'Activitat Física i l'Esport (75,51% homes i 24,49% dones), Física (73,77% homes i 26,23% dones) o Matemàtiques (78,13% homes i 21,87% dones).

Em fa l'efecte que en el llarg, difícil, significatiu, fascinant i necessari viatge envers la igualtat efectiva d'oportunitats entre dones i homes —en la justa, progressiva i necessària abolició de discriminacions per raó de gènere—, la ciència té, sens dubte (com a àmbit que a pesar de tots els pesars deté un altíssim grau de consideració i prestigi social), un valor absolutament determinant. I és així que tinc per a mi que un índex no poc fiable i eloqüent sobre els progressos socials aconseguits en matèria d'igualtat efectiva entre gèneres haurà de ser, precisament, la superació d'aquest esbiaixament estadísticament tan significatiu que encara ara s'arrossega en les universitats valencianes entre titulacions (majoritàriament) d'homes i titulacions (majoritàriament) de dones.

El segle XX ha estat, sens dubte, el segle de l'aventura potser més determinant en la història de la humanitat: la del feminisme —i l'inici del final de les discriminacions aberrants per raó de gènere. No sembla casualitat que el fenomen haja coincidit, precisament, amb la meravella de l'alfabetització generalitzada, la democratització de la cultura i la revolució tecnològica i de la informació. De la mà del feminisme —entès com un moviment que aspira, senzillament, a l'equiparació efectiva dels drets i de les oportunitats vitals de la dona respecte dels de l'home— es podria dir que la humanitat sencera no solament ha començat a eixir d'una absurda indigència ètica i moral, sinó que, de més a més, ha començat a conquerir quotes de benestar i de progrés social inimaginables fa ara cent anys. Perquè el feminisme —vulgues no vulgues— no solament és un repte que involucra tant les dones com els homes (ni que siga pel simple fet que les causes socials justes requereixen sempre el benefici d'una solidaritat ecumènica sense fissures), sinó que, endemés, reporta beneficis globals evidents que repercuteixen en la millora integral de la qualitat de vida del conjunt de totes les persones que integren una societat, amb independència del gènere.

Per això, precisament, homes i dones de totes les classes i condicions —posem per cas— hauríem d'estar absolutament d'acord a reivindicar una solució per a la clamorosa injustícia social de l'anomenada bretxa salarial de gènere, que s'estima en un escandalós 24%. Clarament expressat: sembla cosa de no creu-

re, però en la nostra societat pretesament avançada i igualitària, les dones encara cobren pel seu treball un 20% menys de remuneració salarial que els homes. Per posar-hi xifres: si els homes, de mitjana, cobren de l'ordre d'uns 27000 euros anuals, les dones tot just hi arriben als 21700 euros. Que com pot ser això? Molt senzillament: entre altres factors més complexos, perquè només un 75,1% dels treballs de les dones són a temps complet, mentre que en el cas dels homes ho són en un 92,62%...

Aquesta em sembla que hauria de ser, per tant, la conclusió: la utopia irrenunciable de la igualtat d'oportunitats efectiva entre gèneres —entre els homes i les dones— requereix una equiparació igualment efectiva en matèria de formació i, subsegüentment, en el terreny de les ocupacions laborals i les remuneracions salarials. I hi insistisc: les matrícules universitàries crec que aporten un índex molt significatiu respecte del fet que «les coses potser no van tan bé com caldria» en aquest anhelat viatge envers la igualtat social. Vull dir: que la superació de les disfuncions heretades de la societat patriarcal que ens ha precedit pel que fa als —diguem-ho a la manera del poeta— «camins possi-

bles mentre travessem el prodigi de l'existència» potser no començarà a ser una realitat completa fins que no arribi el dia en què hi haja tants professors d'infantil com professores d'infantil, tants infermers com infermeres, tants enginyers com enginyeres, tants arquitectes homes com arquitectes dones, tants metges com metgesses, tants empresaris com empresàries, tants matemàtics com matemàtiques, tants físics com físiques, tants comandants de vol com comandantes de vol, tants generals com generales, tants capitans de fragata com capitanes de fragata, tants directors d'orquestra i tants compositors com directores i compositoras, tants bisbes com bisbesses... I, també, naturalment, tants obrers com obreres, tants mariners com marineres, tants camioners com camioneres, tants llauradors com llauradores, tants fontaners com fontaneres, tants serrallers com serralleres, tants electricistes homes com electricistes dones, etcètera, etcètera. Però, sobretot, tants científics homes com científiques dones, amb independència del camp de coneixement que vulguem considerar. La ciència —com la vida— no se'n sap de gèneres: de discriminacions per raó de gènere.

**ASSOCIACIÓ PER A LA DIVULGACIÓ
DE LA CIÈNCIA I LA TECNOLOGIA**